

ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ І ТУРИЗМ

УДК 911.3

DOI: 10.18524/2303-9914.2019.2(35).183733

Я. В. Джаман, к. геогр. н., асистент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
кафедра географії України та регіоналістики,
вул. М. Коцюбинського, 2, Чернівці, 58002, Україна
jadzhaman@gmail.com

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В МІСТІ ЧЕРНІВЦЯХ

У статті розкриті передумови формування туристичного потенціалу в місті Чернівці: наявність пам'яток матеріальної і духовної культурної спадщини різних історичних періодів і етнічних культур, різноманіття культурних звичаїв і традицій, історичні постаті тощо. Розглянуто динаміку туристичних потоків до міста Чернівці за останній період (2010–2017 роки). Досліджено географію внутрішніх (вітчизняних) та іноземних туристів. Визначені мотиви приїзду іноземних туристів. Проаналізовані основні економічні показники діяльності туристичної галузі в м. Чернівцях. Розкриті головна мета та комплекс заходів розвитку туристичної індустрії на перспективу.

Ключові слова: туризм, туристи, внутрішні туристи, іноземні туристи, туристична індустрія, Чернівці, ЮНЕСКО.

ВСТУП

Туристична сфера, як важлива складова економіки України загалом і Чернівецької області зокрема (в тому числі міста Чернівці), розвивається і набуває все більшого значення та швидко інтегрується в європейську і світову туристичну індустрію. Її стан впливає на розвиток більшості секторів економіки, а особливо на будівництво, транспорт і шляхи сполучення, готельне господарство, торгівлю і громадське харчування, комунікативну сферу тощо, які виступають найбільш перспективними напрямками структурної модернізації господарського комплексу. Місто Чернівці є яскравим прикладом поліетнічного простору, має багату історичну та культурну (матеріальну і духовну) спадщину, де перепліталися традиції багатьох народів. Тому розвиток туризму є надзвичайно важливим кроком у формуванні потужного іміджу міста Чернівців, оскільки він дасть змогу залучати більшу кількість туристів (у тому числі іноземних) і, відповідно, розвиватися місту. Дане дослідження виконане в рамках: а) нау-

ково-дослідної держбюджетної теми географічного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича “Суспільно-географічні основи геопросторової організації транскордонного туризму в Україні” (номер державної реєстрації 0115U006665), б) реалізації “Програми розвитку туризму в місті Чернівцях на 2017–2020 роки”, прийнятої Чернівецькою міською радою 12.01.2017 р. (рішення № 531).

Дослідженню проблем розвитку туризму і методики оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів присвячені праці О. Бейдика [1], Ж. Бучко [3], Я. Джамана [5; 19], В. Івануніка, В. Явкіна [6], В. Кифяка [7], С. Кузика [8], О. Любіцевої [10], І. Школи [18] та інші. Вони послужили методичною основою даного дослідження. Про туристичні об’єкти в Чернівцях видано книги [11; 12; 15; 16 та інші], серію путівників [2; 4; 9; 14 та інші], статті тощо.

Включення в 2011 році архітектурного ансамблю колишньої Резиденції митрополитів Буковини і Далмації (сучасної споруди Чернівецького національного університету) до списку об’єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО сприяє активізації туристичних потоків до Чернівців. Тому *метою* даної статті є оцінка сучасного розвитку туризму в Чернівцях. *Завдання* дослідження – визначити динаміку кількості туристів за останній період, встановити географію туристичних потоків та мотиви приїзду туристів, проаналізувати основні економічні показники діяльності туристичної галузі в місті Чернівцях.

МЕТАРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційну базу дослідження складають статистичні матеріали по території дослідження, які викладені в “Програмах економічного і соціального розвитку міста Чернівців” на 2010–2018 роки, “Програмах розвитку туризму в м. Чернівцях” на 2013–2016 і 2017–2020 роки [13], прийнятих Чернівецькою міською радою; звіти і фондові матеріали Відділу туризму Чернівецької міської ради [17]; матеріали туристичних путівників по місту Чернівці [2, 4, 9, 14]. *Методологічною основою* виступають фундаментальні положення теорії суспільної географії, рекреаційної географії і туризмології. В процесі дослідження були використані такі *методи географічних досліджень*, як системно-структурного і діахронічного аналізу, описовий, порівняльно-географічний, статистичний, математичний.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Значний туристичний потенціал Чернівців зумовлений, насамперед, наявністю великої кількості пам’яток різних історичних періодів і етнічних культур, багатою палітрою культурних звичаїв і традицій. Відповідно до нормативно-правових актів, що регулюють питання визначення і використання території історичних ареалів, а саме “Коригування історико-архітектурного опорного плану і проекту зон охорони пам’яток та визначення меж і режимів використання історичних ареалів м. Чернівців” і наказом Міністерства культури і ту-

ризму України (від 16. 06. 2007 р.) визначено 3 історичні ареали в межах міста Чернівців: 1) Центральний історичний ареал (площею 550,05 га), 2) історичний ареал “Гореча” (площею 17,39 га), 3) історичний ареал “Садгора” (площею 14,66 га). В межах центрального історичного ареалу визначено комплексну охоронну зону пам’яток архітектури та містобудування (площею 292,33 га). Окрім цього, визначено 16 охоронних зон окремо розташованих пам’яток, 13 зон регулювання забудови, 6 зон охорони ландшафтних комплексів і 15 зон охорони археологічного культурного шару.

На державному обліку в межах території міста знаходиться 756 пам’яток культурної спадщини, у т. ч.: 537 пам’яток архітектури, з них 20 пам’яток архітектури національного значення; 179 пам’яток історії, з них 3 – національного значення; 8 пам’яток археології, з них 1 – національного значення; 22 пам’ятки монументального мистецтва; 9 пам’яток садово-паркового і ландшафтного мистецтва; 1 комплекс історико-культурного заповідника “Кладовища по вул. Зелений”.

Чернівці виділяються серед інших міст України своєю архітектурою, а центральна частина міста (226 га) має статус заповідної території [2]. Тут багато пам’яток містобудування: ансамблі площ Центральної, Театральної, Філармонії; вулиць О. Кобилянської, Головної, І. Франка; окремі споруди. В центральній історичній частині Чернівців на державному обліку знаходиться 706 пам’яток культурної спадщини, 20 з них – загальнонаціонального значення [11]. Представлені різноманітні архітектурні стилі: модерн, готичний, романський, візантійський, бароко, псевдобароко, класицизм, неокласика, флорентійський, мавританський, бренковінеск, неоромінеск, конструктивізм, сецесія, еkleктика та інші. Більшість споруд зведені за індивідуальними проектами відомих архітекторів, серед яких Й. Главка, Г. Гельмер, Х. Гесснер, І. Глаубіц, Ф. Готтесманн, Й. Грегор, В. Грекул, Ф. Зец, А. Іванов, В. Іонеску, Х. Крянге, Т. Левандовський, Й. Ляйцнер, А. Микулич, А. Вілеман фон Монтефорте, М. Моргенштерн, К. Ненеску, Л. Сіліон, Ф. Сковрон, Ф. Фелькнер, А. Фіала, Г. Фріч, Й. Шрайбер, В. Штюбхен-Кірхнер та інші [12]. Грошей на оздоблення будівель не шкодували, тому місто отримало дивовижні споруди з візерунчастою ліпниною, вишуканими закритими і відкритими балконами та іншими архітектурними прикрасами, як у Відні, Будапешті, Бухаресті, Граці, Львові.

Архітектурною перлиною Чернівців є ансамбль колишньої Резиденції митрополитів Буковини і Далмації, який побудований у 1864-1882 рр. за проектом і під керівництвом знаменитого чеського архітектора Й. Главки, роботи інтер’єрів виконані віденськими художниками К. Йобстом, Й. Кляйном, чеським К. Свободою, буковинськими Е. Бучевським і Є. Максимовичем. Стил ь будівель еkleктичний з домінуючими мотивами візантійської та романської архітектури. У 2011 р. цей архітектурний ансамбль включений до списку об’єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Історико-архітектурна спадщина старої частини міста – це цілісний, добре

збережений ансамбль XIX – початку XX століть, відомий своїми стильними сецесійними спорудами, які створені представниками австрійської школи модерну О. Вагнера. Збереглося і декілька пам'яток архітектури XVII–XVIII століть (дерев'яні церкви) [2]. Найдавніші з них – дерев'яна Миколаївська церква (1607 р.), дерев'яна Вознесенська церква (кінця XVII ст.), дерев'яна Успенська церква (1783 р.), дерев'яна Спиридонівська церква (1715 р.), Собор Різдва Пресвятої Богородиці (1767 р.). У XIX і на початку XX ст. в Чернівцях збудовано ряд відомих споруд. Найбільш яскравими зразками чернівецьких архітектурних стилів є будівлі обласного музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської (1905 р.), обласного художнього музею (колишня Буковинська ошадкаса, 1901 р.), обласної державної адміністрації (колишній Палац юстиції, 1906 р.), міського Палацу культури (єврейський національний дім, 1908 р.), житлового будинку на вул. О. Кобилянської, 53 (німецький національний дім, 1910 р.), залізничного вокзалу (1908 р.), міської ратуші (1847 р.), корпусу Чернівецького університету (колишній будинок крайового уряду Буковини, 1873 р.), приміщення поштамту, Вірменська церква (1875 р.) та багато інших.

На багатьох спорудах центральної частини міста, які мають архітектурну та історичну цінність і туристичну атрактивність, встановлені інформаційні дошки для туристів (TOURIST INFORMATION), на яких українською й англійською мовами вказано: первинне функціональне призначення будівлі, час спорудження об'єкта, прізвище архітектора, а також на 10 мовах напис слова «Чернівці» (українською, російською, німецькою, ідиш, румунською, польською, англійською, чеською, словацькою, угорською). Наприклад, «Колишній БУДИНОК КРАЙОВОГО УРЯДУ БУКОВИНИ збудований у 1871–1873 рр., арх. І. Глаубіц, Й. Главка» (Former BUILDING OF REGIONAL GOVERNMENT OF BUKOVYNA constructed in 1871–1873 architects – I. Glaubitz, J. Glavka).

Чернівці славетні і непересічними особистостями, талановитими людьми. Серед них – О. Кобилянська, Ю. Федькович, І. Франко, Леся Українка, М. Емінеску, О. Маковей, Сіді Таль та інші. В останні роки повернуті незаслужено забуті імена першого буковинського православного митрополита Є. Гакмана, найвизначнішого греко-католицького митрополита А. Шептицького, бургомістрів Чернівців австрійської доби Я. Петровича й А. Кохановського, літописця Чернівців професора Р.-Ф. Кайндля, українського інтелектуала європейського рівня професора С. Смаль-Стоцького, німецькомовного поета світової слави П. Целана, творця нової української пісні В. Івасюка та ін.

Наявність об'єкту світової спадщини ЮНЕСКО сприяє збільшенню туристичних потоків та виділяє Чернівці в якості центру туристичної індустрії. За 2017 рік місто відвідали 414,6 тис. туристів, що на 182,8 тис. (або 78,9%) більше порівняно з 2010 роком і на 112,1 тис. осіб (або на 37,1%) більше у порівнянні з 2015 роком. Кількість туристів, охоплених внутрішнім туризмом становила 266,2 тис. осіб, що на 1,3% (3,5 тис. осіб) більше ніж у 2015 році та на 32,6% (65,5 тис. осіб) більше ніж у 2010 році. Аналіз туристичних потоків

з українських міст засвідчує, що лідерами виступають Ужгород, Львів, Луцьк, Київ, Вінниця, Житомир, Миколаїв, Одеса. Також Чернівці відвідали 148,4 тис. іноземних туристів, що на 108,6 тис. осіб (або у 3,7 рази) більше показника 2015 року і на 117,3 тис. осіб (або у 4,8 рази) більше ніж у 2010 році (рис. 1 і табл. 1). Отже, в Чернівцях за останні роки різко зростає міжнародний туризм.

Популяризація туристично-рекреаційного потенціалу міста Чернівці, підвищення конкурентоспроможності туристичних продуктів, розвиток та вдосконалення туристично-рекреаційної інфраструктури міста, а також політична ситуація значно змінили географію міжнародних туристичних потоків до Чернівців. Більшість іноземних туристів, що відвідали місто Чернівці у 2013 р., були з Росії та Білорусі (18,8 тис. осіб) та групи німецькомовних країн – Німеччини, Австрії, Швейцарії (12,0 тис. осіб), їх частка у загальній структурі складала 54,0% та 34,5% відповідно. Третю групу туристів становили представники прикордонних країн – Молдови, Румунії та Польщі (2,9 тис. осіб – 8,3% загальної кількості іноземних туристів), з інших країн – 1,1 тис. осіб (3,2%). Географія іноземних туристів до Чернівців за 2017 рік значно розширилась: Німеччина (30%), Румунія (15%), Англія (10%), Франція (9%), Австрія (7%), Польща (7%), Ізраїль (6%), Канада (5%), Словаччина (5%), Голландія (4%), інші країни – 2% (рис. 2).

За мотиваціями приїзду найбільша частка іноземних туристів відвідала Чернівці з метою відпочинку та дозвілля – 73,5%, для вирішення службових та бізнесових питань – 19,7%, у спортивно-оздоровчому напрямку – 6,8% [17].

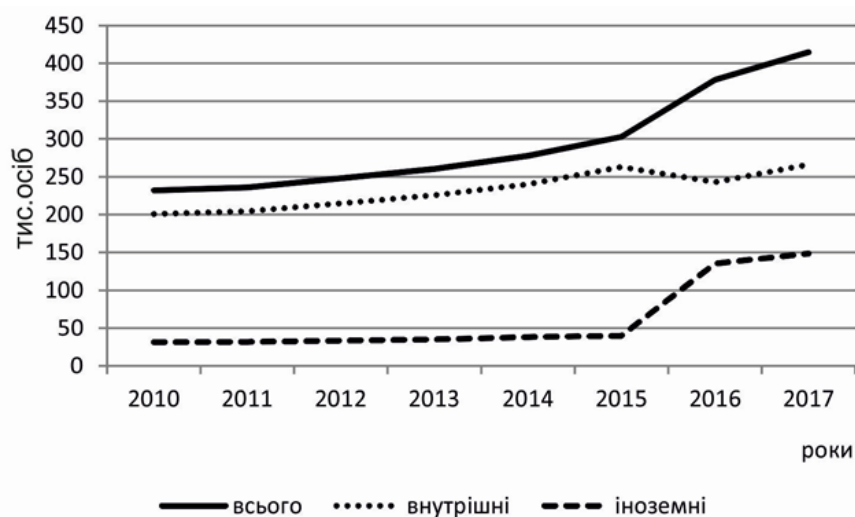

Рис. 1. Кількість туристів, що відвідали м. Чернівці (за [17])

Таблиця 1

Основні показники діяльності туристичної галузі в м. Чернівцях за 2010–2017 роки (за [17])

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2017р. у % до 2010р.	2017р. у % до 2015р.
1	Обсяг товарів та послуг, що споживаються туристами	млн. грн	394,1	448,4	467,9	485,6	607,4	647,4	870,4	955,0	242,3	147,5
2	Кількість туристів, що відвідали місто у тому числі:	тис. осіб	231,8	236,0	247,8	260,2	277,7	302,5	377,9	414,6	178,9	137,1
2.1	туристів, охоплених внутрішнім туризмом	тис. осіб	200,7	204,4	214,6	225,4	239,8	262,7	242,6	266,2	132,6	101,3
2.2	іноземних туристів	тис. осіб	31,1	31,6	33,2	34,8	37,9	39,8	135,3	148,4	477,2	372,9

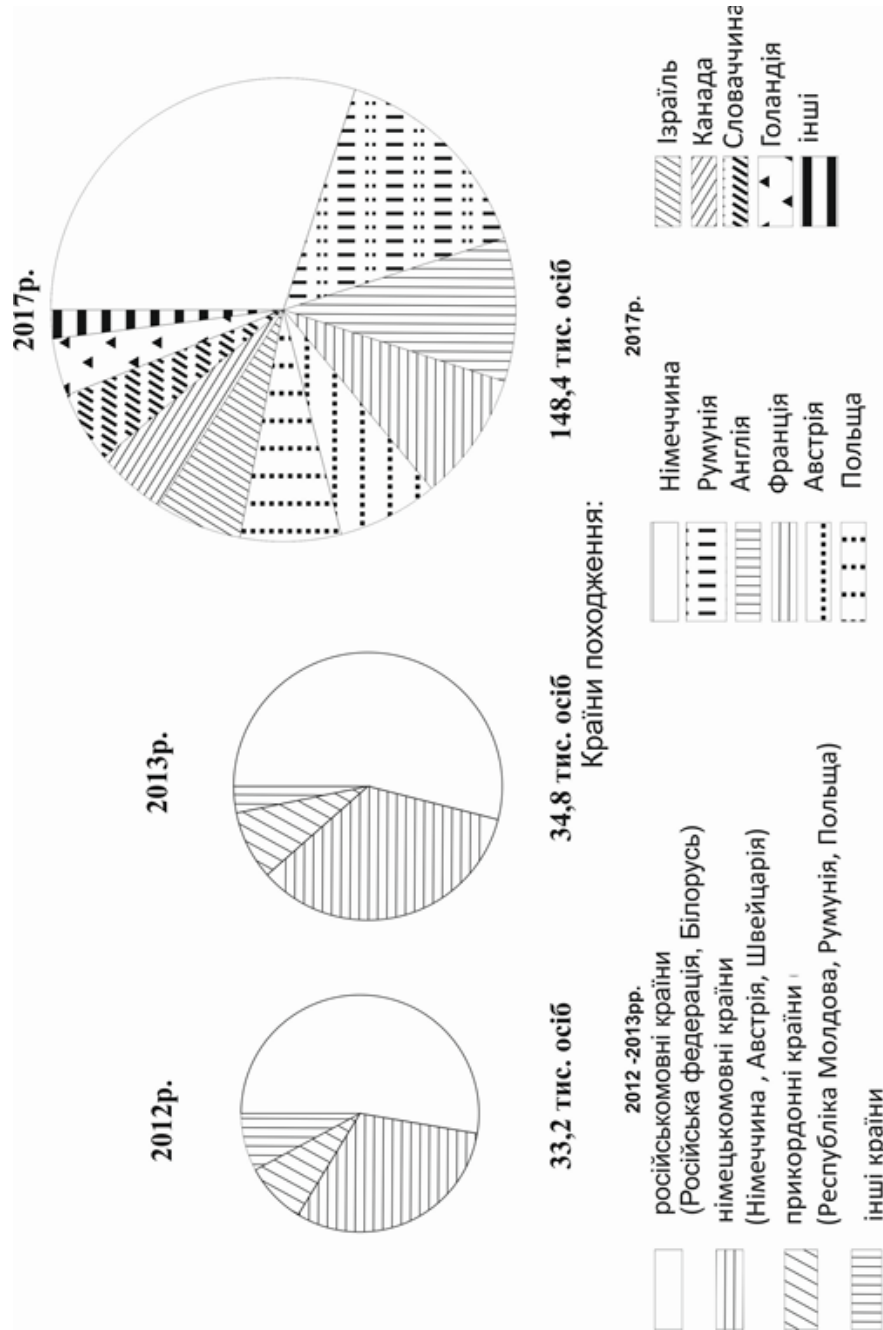

Рис. 2. Географія іноземних туристів міста Чернівців за країнами походження (за [17])

Особливо зріс потік туристів до об'єкту світової спадщини ЮНЕСКО. За період 2011–2017 років кількість відвідувань туристами архітектурного ансамблю колишньої Резиденції митрополитів Буковини і Далмації зросла в 3,8 рази. Так, у 2011 році кількість екскурсантів становила 25,3 тис. осіб, у 2014 році – 54,5 тис., у 2017 році – 96,0 тис. осіб (рис. 3). Графік тренду зростання кількості туристів до об'єкту світової спадщини ЮНЕСКО за 2011–2017 роки описується функцією

$$y = 21,259 e^{0,227x}, \quad (1)$$

де x – абсолютні фіксовані значення показника (за роками); y – трендові значення показника в динаміці.

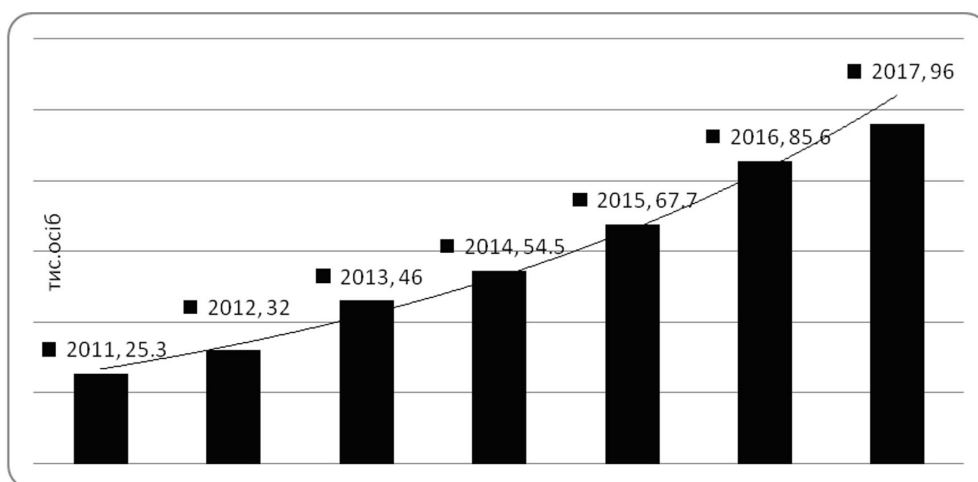

Рис. 3. Кількість туристів, що відвідали об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО в Чернівцях (рік, тис. осіб)

За даними культурно-історичного центру Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, особливо зріс потік іноземних туристів за 2015–2017 роки – у 3,1 рази: з 2,0 тис. до 6,2 тис. осіб. Серед іноземних туристів найбільшу питому вагу складають туристи з Румунії (28,5%), Польщі (14,2%), Німеччини (12,9%), Австрії (7,3%), Молдови (6,6%), Ізраїлю (4,7%), Канади (3,3%), США (3,2%), Франції (2,5%), Чехії, Білорусі, Китаю, Японії, Італії й Угорщини. Загалом за 2015-2017 роки колишню Резиденцію митрополитів Буковини і Далмації відвідали 12,1 тис. іноземних туристів із 61 країни. Переважну кількість відвідувачів становлять вітчизняні туристи: у 2015 році – 97,0%, у 2016 р. – 95,4%, у 2017 році – 93,5%. Але питома вага іноземних туристів зростає. Значний потік іноземних туристів до об'єкту світової спадщини ЮНЕСКО зумовлений ще й тим, що Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича став потужним центром міжнародного ділового туриз-

му. Впродовж останніх десяти років Чернівецький національний університет розвиває тісні зв'язки з навчальними, науковими та культурними закладами 35 країн, кількість партнерів збільшилася до 176. Найтісніші зв'язки з Польщею (43 заклади-партнери), Німеччиною (22), Румунією (21), Молдовою (10), Китаєм (9), Білоруссю (7), Словаччиною (6), Австрією і США (по 5), Чехією і Францією (по 4), Канадою, Болгарією, Литвою (по 3).

За даними культурно-історичного центру Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, особливо зріс потік іноземних туристів за 2015–2017 роки – у 3,1 рази: з 2,0 тис. до 6,2 тис. осіб. Серед іноземних туристів найбільшу питому вагу складають туристи з Румунії (28,5%), Польщі (14,2%), Німеччини (12,9%), Австрії (7,3%), Молдови (6,6%), Ізраїлю (4,7%), Канади (3,3%), США (3,2%), Франції (2,5%), Чехії, Білорусі, Китаю, Японії, Італії й Угорщини. Загалом за 2015–2017 роки колишню Резиденцію митрополитів Буковини і Далмації відвідали 12,1 тис. іноземних туристів із 61 країни. Переважну кількість відвідувачів становлять вітчизняні туристи: у 2015 році – 97,0%, у 2016 р. – 95,4%, у 2017 році – 93,5%. Але питома вага іноземних туристів зростає. Значний потік іноземних туристів до об'єкту світової спадщини ЮНЕСКО зумовлений ще й тим, що Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича став потужним центром міжнародного ділового туризму. Впродовж останніх десяти років Чернівецький національний університет розвиває тісні зв'язки з навчальними, науковими та культурними закладами 35 країн, кількість партнерів збільшилася до 176. Найтісніші зв'язки з Польщею (43 заклади-партнери), Німеччиною (22), Румунією (21), Молдовою (10), Китаєм (9), Білоруссю (7), Словаччиною (6), Австрією і США (по 5), Чехією і Францією (по 4), Канадою, Болгарією, Литвою (по 3).

Туристична індустрія стає важливою галуззю господарського комплексу міста. Під час перебування в Чернівцях у 2017 році туристами придбано товарів та спожито послуг на суму 955,0 млн. грн., що на 560,9 млн. грн. (або у 2,4 рази) більше порівняно з 2010 роком і на 307,6 млн. грн. (або на 47,5%) більше в порівнянні з 2015 роком. Обсяги товарів та послуг, що споживаються туристами Чернівців, за досліджуваній сучасний період (2010–2017 рр.) мають постійну тенденцію зростання (табл. 1, рис. 4) і графік тренду їх динаміки визначається формулою

$$y = 327,78 e^{0,1275x}. \quad (2)$$

Загалом за 2010–2017 роки обсяг товарів та послуг, спожитий туристами в Чернівцях, складає 4876,2 млн. грн. (табл. 1).

Туристичні послуги в Чернівцях надають 123 суб'єкти господарювання, у тому числі 33 туроператори – ліцензіати і 90 турагентів. Порівняно з 2012 р. кількість суб'єктів туристичної сфери діяльності збільшилася на 10,8% [17].

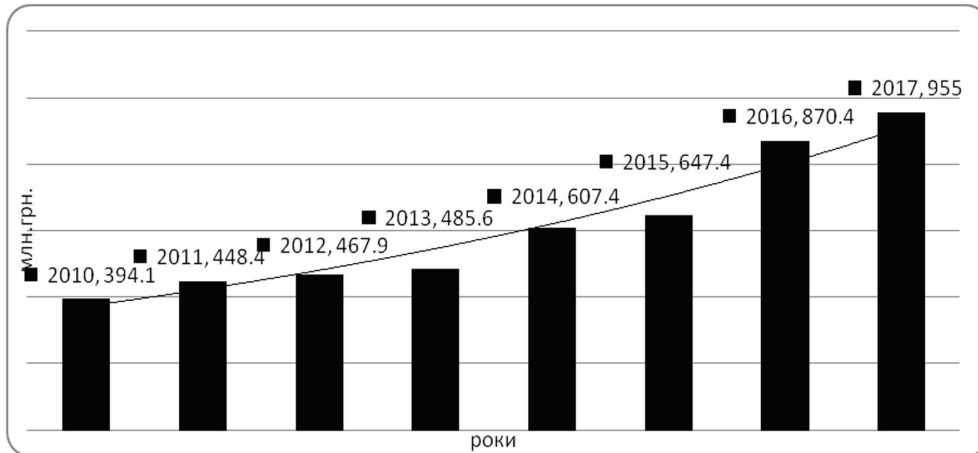

Рис. 4. Обсяг товарів та послуг, що споживаються туристами Чернівців за 2010 – 2017 рр. (рік, млн. грн)

Для забезпечення побутових потреб туристів у Чернівцях розвивається соціальна інфраструктура. Готельне господарство міста є розвинутим і в цілому задовольняє попит туристів. В місті функціонує 37 закладів готельного господарства, що здійснюють туристичний збір до міського бюджету, з загальним номерним фондом 1135 номерів, розрахованих на 2154 місця (табл. 2). Заклади розміщування пропонують номери від “економ-класу” (хостели) до “люкс-апартаментів” та широкий спектр відпочинкових, розважальних та побутових послуг. Інфраструктура підприємств готельного господарства становить 51 об’єкт сфери сервісу, ресторанного господарства та інших об’єктів [13].

Суб’єктами готельного господарства Чернівців забезпечено туристичний збір до міського бюджету в 2017 році в сумі 258,2 тис. грн., що в 2,7 рази більше ніж за 2011 рік (рис. 5). Тренд зростання туристичних зборів готелями до бюджету міста Чернівці за 2011–2017 роки має функціональну залежність

$$y = 79,42 e^{0,1424x}. \quad (3)$$

Розвиткові туризму, як одній із пріоритетних галузей господарського комплексу Чернівців, сприяє комплекс організаційних заходів і приділяється значна увага зі сторони місцевих органів влади. В структурі Чернівецької міської ради функціонує відділ туризму та туристично-інформаційний центр. Рішенням Чернівецької міської ради (№ 793 від 28.03.2013 року) затверджено “Програму розвитку туризму в місті Чернівцях на 2013–2016 роки” і хід її виконання щорічно контролювався міською радою (27.03.2014 р., 26.03.2015 р., 22.12.2016 р.). Нова “Програма розвитку туризму в місті Чернівцях на 2017–2020 роки” затверджена рішенням Чернівецької міської ради 12.01.2017 року.

Таблиця 2

Основні показники діяльності суб'єктів готельного бізнесу в м. Чернівці (за [17])

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	2011 р.	2013 р.	2015 р.	2017 р.
1.	Кількість закладів готельного господарства	штук	28	31	35	37
2.	Номерний фонд	кімнати	942	1021	1042	1135
3.	Кількість місць	ліжко-місця	1770	1915	2019	2154
4.	Надходження туристичного збору до міського бюджету	тис. грн.	96,8	124,3	130	258,2

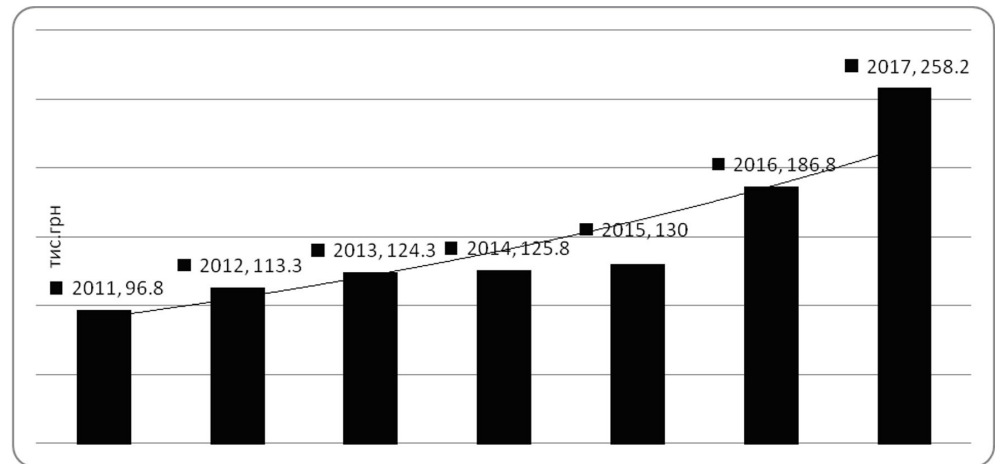

Рис. 5. Туристичний збір суб'єктами готельного господарства до міського бюджету (рік, тис. грн.)

Головною метою програм розвитку туризму виступають: 1) формування та впровадження комплексу заходів, спрямованих на зміцнення позицій міста Чернівців, як туристичного центру, на національному та міжнародному туристичних ринках; 2) ефективне використання рекреаційних ресурсів і об'єктів історико-культурної спадщини; 3) удосконалення туристичної інфраструктури міста, створення нових якісних туристичних продуктів і розширення мережі туристично-екскурсійних маршрутів; 4) створення сприятливих умов для залучення інвестицій та сприяння економічного розвитку Чернівців; 5) створення нових робочих місць і зростання рівня життя населення; 6) збільшення туристичних потоків до Чернівців (в'їзного та внутрішнього туризму), підвищення якості й зростання обсягів товарів та послуг, що споживаються туристами, забезпечення надходжень до міського бюджету й бюджетів усіх рівнів; 7) розробка і популяризація системної рекламно-інформаційної діяльності, покращення кадрового забезпечення туристичної галузі [13].

“Програмою розвитку туризму в місті Чернівцях на 2017–2020 роки” передбачається реалізація комплексу заходів щодо розвитку туристичної галузі, які включають три тематичні блоки:

- I. Популяризація туристично-рекреаційного потенціалу Чернівців,
- II. Підвищення конкурентоспроможності туристичних продуктів міста,
- III. Розвиток та вдосконалення туристично-рекреаційної інфраструктури.

ВИСНОВКИ

1. Місто Чернівці виділяються в якості центру туристичної індустрії і потужність туристичних потоків до міста зростає. Особливо зріс потік туристів до об’єкту світової спадщини ЮНЕСКО – за 2011–2017 роки кількість відвідувань туристами колишньої Резиденції митрополитів Буковини і Далмації зростає майже в 4 рази.

2. Переважну кількість туристів міста становлять вітчизняні – 64,2%, але інтенсивно зростають потоки іноземних туристів (за 2010–2017 роки – в 4,8 рази). Більшість іноземних туристів є представниками Німеччини, Румунії, Англії, Франції, Австрії, Польщі, Ізраїлю, Канади, Словаччини та інших країн.

3. За мотивами приїзду найбільша частка іноземних туристів відвідала Чернівці з метою відпочинку та дозвілля (майже 3/4) і для вирішення службових та бізнесових питань (1/5).

4. Туристична індустрія є важливою галуззю господарського комплексу Чернівців, що розвивається. За 2017 рік туристами придбано товарів та спожито послуг на суму майже 1 млрд. грн. Розвитку туризму сприяє реалізація розробленої “Програми розвитку туризму в місті Чернівцях” на 2013–2016 і 2017–2020 роки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування [Текст] / О. О. Бейдик. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2001. – 395 с.
2. Буковина туристична: Путівник [Текст] / Упорядники: П. Брижак, В. Приказка, С. Щербатих. – К.: Світ успіху, 2005. – 216 с.
3. Бучко Ж. І. Транскордонний туризм у контексті євроінтеграції України [Текст] / Ж. І. Бучко // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. – Чернівці: ЧНУ, 2015. – Вип. 744–745: Географія. – С. 109–111.
4. Гід Чернівців [Текст] / Редактор: Коретник В. В. – Чернівці, 2014. – 36 с.
5. Джаман Я. В. Розвиток етнотуризму в поліетнічному місті (на прикладі м. Чернівці) [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. географ. наук: спец. 11.00.02 “Економічна та соціальна географія” / Я. В. Джаман. – К., 2018. – 20 с.
6. Іванунік В. О. Атрактивність рекреаційно-туристичних територій [Текст] / В. О. Іванунік, В. Г. Явкін. – Чернівці: ЧНУ, 2012. – 248 с.
7. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні [Текст] / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Зелена Буковина, 2003. – 312 с.
8. Кузик С. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід [Текст] / С. Кузик. – Львів: ВЦ ЛНУ, 2010. – 254 с.

9. *Лашкевич М. С.* Запрошуємо на екскурсії Чернівцями. Путівник [Текст] / М. С. Лашкевич, І. Д. Бойко. – Чернівці: Прут, 2008. – 176 с.
10. *Любіцева О. О.* Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) [Текст] / О. О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2003. – 436 с.
11. *Мельник І.* CZERNOWITZ: історичні вулиці, будинки та видатні особистості [Текст] / І. Мельник, Л. Щербанюк, О. Любківський. – Чернівці: Друк Арт, 2015. – 416 с.
12. *Никирса М.* Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ / М. Никирса. – Чернівці: Золоті литаври, 2008. – 452 с.
13. Програма розвитку туризму в місті Чернівцях на 2017-2020 роки / Затверджена рішенням Чернівецької міської ради VII скликання 12. 01. 2017 р., №531. [Електронний ресурс]. Офіційний сайт Чернівецької міської ради. Режим доступу: ses2013034-793-pr.doc.
14. *Пустиннікова І.* Чернівці для небайдужих. Путівник [Текст] / І. Пустиннікова. – Чернівці: МКП “Склавія-94”, 2006. – 72 с.
15. *Старик В. П.* Чернівці мультикультурні [Текст] / В. П. Старик. – Чернівці: Золоті литаври, 2012. – 18 с.
16. *Танашик Д.* Чернівці [Текст] / Д. Танашик. – Чернівці: Золоті литаври, 2006. – 128 с.
17. Фондові матеріали Чернівецької міської ради. [Електронний ресурс]. Офіційний сайт Чернівецької міської ради. - Режим доступу: <http://chernivtsy.eu/portal/12832-2>.
18. *Школа І. М.* Розвиток туристичного бізнесу регіону: навч. посібник [Текст] / І. М. Школа. – Чернівці: Книги ХХІ, 2007. – 450 с.
19. *Dzhaman Ja. V.* Chernivtsi as a tourism development center [Текст] / Ja. V. Dzhaman // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. – Вип. 762–763: Географія. – С. 145–148.

REFERENCES

1. Beidyk, O. O. (2005), *Rekreasiino-turystychni resursy Ukrainy: Metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, raionuvannia* [Recreation Tourism Resources of Ukraine: Methodology and Methods of Analysis, Terminology, Zoning], Kyiv: VPTs “Kyivskiy universytet”, 395 p.
2. *Bukovyna turystychna: Putivnyk* (2005)? [Tourist’s Bukovyna: A Guide Book], uporiadnyku: P. Bryzhak, V. Prykazka, S. Shcherbatykh. – Kyiv: Svit uspiyku, 216 p.
3. Buchko, Zh. I. (2015), *Transkordonnyi turizm u konteksti yevrointehratsii Ukrainy* [Trans-Border Tourism in the Context of Ukrainian Euro-Integration], Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: zbirnyk naukovykh prats. – Chernivtsi: ChNU, Vyp. 744-745: Neohrafiia, P. 109– 111.
4. *Hid Chernivtsiv* (2014), [A Guide to Chernivtsi], redaktor: Koretnyk V. V. – Chernivtsi, 36 p.
5. Dzhaman, Ya. V. (2018), *Rozvytok etnoturyzmu v polietnichnomu misti (na prykladi m. Chernivtsi): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohraf. nauk: spets. 11.00.02 “Ekonomichna ta sotsialna heohrafiia”* [Development of Ethnic Tourism in Poly-Ethnic City (the Example of Chernivtsi)], Kyiv, 20 p.
6. Ivanunik, V. O., Iavkin, V. H. (2012), *Atraktivnist rekreasiino-turystychnykh terytorii* [Attractiveness of Recreation Tourism Territories], Chernivtsi: ChNU, 248 s.
7. Kyfiak, V. F. (2003), *Orhanizatsiia turystychnoi diialnosti v Ukraini* [Organization of Tourism Activity in Ukraine], Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 312 p.
8. Kuzyk, S. (2010), *Teoretychni problemy turizmu: suspilno-heohrafichni pidkhid* [Theoretical Problems of Tourism: A Social-Geographic Approach], Lviv: VTs LNU, 254 p.
9. Lashkevych, M. S., Boiko, I. D. (2008), *Zaprosuiemo na ekskursii Chernivtsiamy. Putivnyk* [Chernivtsi Walking Tours Guide], Chernivtsi: Prut, 176 p.
10. Liubitseva, O. O. (2003), *Rynok turystychnykh posluh (heoprostorovi aspekty)* [The Market of Tourism Services (Geospatial Aspects)], Kyiv: Alterpres, 436 p.
11. Melnyk, I., Shcherbaniuk, L., Liubkivskiy, O. (2015), *CZERNOWITZ: istorychni vulytsi, budynky ta vydatni osobystosti* [CZERNOWITZ: Historic Streets, Buildings, and Outstanding Persons], Chernivtsi: Druk Art, 416 p.
12. Nykyrsa, M. (2008), *Chernivtsi. Dokumentalni narysy z istorii vulyts i ploshch* [Chernivtsi. Documentary Essays on Streets and Squares], Chernivtsi: Zoloti lytavry, 452 p.

13. *Prohrama rozvytku turyzmu v misti Chernivtsiakh na 2017-2020 roky / Zatverdzhena rishenniam Chernivetskoï miskoi rady VII sklykannia 12. 01. 2017 r., №531 [2017-2020 Program for Development of Tourism in Chernivtsi], [Elektronnyi resurs]. Ofitsiinyi sait Chernivetskoï miskoi rady. Rezhym dostupu: ses2013034-793-pr.doc.*
14. Pustynnikova, I. (2006), *Chernivtsi dlia neбайдужykh. Putivnyk [Chernivtsi for Passionate]*, Chernivtsi: MKP “Sklyavii-94”, 72 p.
15. Staryk, V. P. (2006), *Chernivtsi multykulturni [Multicultural Chernivtsi]*, Chernivtsi: Zoloti lytavry, 18 p.
16. Tanashchuk, D. (2006), *Chernivtsi [Chernivtsi]*, Chernivtsi: Zoloti lytavry, 128 s.
17. *Fondovi materialy Chernivetskoï miskoi rady [Archives Materials of the Chernivtsi City Council]. [Elektronnyi resurs]. Ofitsiinyi sait Chernivetskoï miskoi rady. Rezhym dostupu: http://chernivtsy.eu/portal/12832-2.*
18. Shkola, I. M. (2007), *Rozvytok turystychnoho biznesu rehionu: navch. posibnyk [Development of Regional Tourism Business]*, Chernivtsi: Knyhy XXI, 450 s.
19. Dzhaman, Ja. V. (2015), *Chernivtsi as a tourism development center*, Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: zbirnyk naukovykh prats. – Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t, Vyp. 762–763: Neohrafiia, S. 145–148.

Надійшла 07.07.2019

Я. В. Джаман, к. геогр. н., асистент
Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича,
кафедра географии Украины и регионалистики,
ул. М. Коцюбинского, 2, Черновцы, 58002, Украина
jadzhaman@gmail.com

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В ГОРОДЕ ЧЕРНОВЦЫ

Резюме

В статье раскрыты условия формирования туристического потенциала в городе Черновцы: наличие памятков материального и духовного культурного наследия различных исторических периодов и этнических культур, разнообразие культурных обычаев и традиций, исторические личности и др. Рассмотрено динамику туристических потоков в город Черновцы за последний период (2010–2017 года). Исследовано географию внутренних (отечественных) и иностранных туристов. Определены мотивы приезда иностранных туристов. Проанализированы основные экономические показатели функционирования туристической отрасли в г. Черновцах. Раскрыты главная цель и комплекс мероприятий развития туристической индустрии в перспективе.

Ключевые слова: туризм, туристы, внутренние туристы, иностранные туристы, туристическая индустрия, Черновцы, ЮНЕСКО.

Ya. V. Dzhaman

Chernivtsi National Yurii Fedkovych University,
Department of Geography of Ukraine and Regional Studies,
2 Kotsiubynskyy Street, Chernivtsi; 58002 Ukraine
jadzhaman@gmail.com

**PRESENT-DAY TRENDS IN TOURISM DEVELOPMENT IN
CHERNIVTSI****Abstract**

Problem Statement and Purpose. Tourism sector as an important component of Ukrainian economics on the whole and that of the Chernivtsi Oblast in particular gains more and more significance and quickly integrates into European and world industry of tourism. The City of Chernivtsi represents a vivid example of poly-ethnic space possessing rich historic and cultural (material and spiritual) heritage with interwoven traditions of many nations. Thus, further development of tourism is an important step towards formation of powerful image of the city, especially when the architectural ensemble of the former Residency of Bukovynian and Dalmatian Metropolitans was registered by the UNESCO as the object of World Heritage having thus activated tourist flows and transformed Chernivtsi into a center of regional tourism. This was why the present work aimed at the assessment of the present-day development of tourism in Chernivtsi.

Data & Methods. Informational base of this research is composed of the territory's under study statistical materials available in *2010–2018 Programs for Economic and Social Growth of Chernivtsi*; *2013–2016 and 2017–2020 Programs for Development of Tourism in Chernivtsi*; *Archives of the Department of Tourism, Chernivtsi City Council*; and *City Guides*. The process of study made us apply systems-structural, literary, descriptive, comparative, statistical, graphic and mathematical methods of scientific research.

Results. Chernivtsi is a prime example of a multi-ethnic area, which has plenteous historical and cultural (material and spiritual) heritage, where traditions of many folks are intertwined. Therefore, the tourism development is an extremely important step in forming of a strong image of Chernivtsi; because it will attract more tourists (including foreign ones) and it will promote the development of the city. The article presents the background for the formation of tourist potential in Chernivtsi.

Chernivtsi advances in the capacity of the center of regional tourism industry and the power of tourist flows to the city continuously grows. Said flows significantly increased (almost 4 times) in 2011–2017 when the former Residency of Bukovynian and Dalmatian Metropolitans was registered by the UNESCO as the object of World Heritage in 2011.

Though domestic tourists prevail (64,2%), the number of foreign tourists intensely grows having increased 4,8 times in the period between 2010 and 2017. The majority of foreign tourists represent Germany, Romania, England, France, Austria, Poland, Israel, Canada, United States, etc.

Rest and leisure was the predominant motive to visit Chernivtsi in $\frac{3}{4}$ of foreign tour-

ists, while official and business trips comprised 1/5 of the totality.

Tourism industry is an essential sector of economic complex of the city: its visitors have bought goods and services in the amount of almost UAH 1 milliard in 2017. Development of tourism is promoted by the *2013–2016* and *2017–2020 Programs for Development of Tourism in Chernivtsi*.

The main purpose of *Programs for Development of Tourism* is forming and implementing a set of measures aimed at strengthening the position of Chernivtsi, as a tourist center, on national and international tourist markets; creation of conducive conditions for attracting investments and promoting the economic development of Chernivtsi; effective using of recreational resources and objects of historical and cultural heritage; improvement of the city tourism infrastructure, creation of new quality tourism products and expansion of the chain of tourist excursion routes.

Keywords: tourism, tourists, domestic tourists, foreign tourists, tourism industry, Chernivts, UNESCO.